

Catalunya i Espanya (I)

Daniel Innerarity, Jordi Casassas Ymbert,
Joaquim Albareda, Ismael Saz, Xavier Gil,
Antoni Castells, Jesús Ruiz-Huerta,
Albert Carreras, Josep Vicent Boira

Pròleg de Maite Vilalta

Amb la participació de Joan Elias
i Roberto Fernández

Debats UB

Sumari

El paper de les universitats, <i>per Joan Elias</i>	9
Pròleg, <i>per Maite Vilalta</i>	15

SESSIÓ INAUGURAL

Cataluña en la España del siglo XXI.....	21
ROBERTO FERNÁNDEZ	
El compromiso político del pensamiento en las sociedades plurales. Una reflexión sobre el conflicto catalán	37
DANIEL INNERARITY	

PRIMERA SESSIÓ.

REFLEXIÓ HISTÒRICA AL VOLTANT D'UNES RELACIONS COMPLEXES

El fracàs d'un projecte unitari. Una perspectiva històrica	69
JORDI CASASSAS YMBERT	
Catalunya-Espanya durant el segle XVIII.....	87
JOAQUIM ALBAREDA	
Juegos de nacionalismos con Cataluña al fondo	95
ISMAEL SAZ	

Catalunya i Espanya, 1469-1716. Dinàmiques polítiques en una monarquia composta.....	111
XAVIER GIL	

SEGONA SESSIÓ.
ELS FACTORS ECONÒMICS I FINANCERS
EN LA RELACIÓ ENTRE CATALUNYA I ESPANYA

Els factors econòmics i financers en el conflicte Catalunya-Espanya	129
ANTONI CASTELLS	
Consideraciones sobre la financiación y el déficit fiscal	153
JESÚS RUIZ-HUERTA	
Les relacions econòmiques i financeres entre Catalunya i Espanya	163
ALBERT CARRERAS	
Estructures de realitat i conflicte Espanya-Catalunya: per a un nou model territorial.....	175
JOSEP VICENT BOIRA	

El paper de les universitats

Abans de res, voldria agrair al doctor Daniel Innerarity, al doctor Roberto Fernández i al senyor Xavier Graset que hagin acceptat la invitació per participar en aquest acte. Avui és un dia molt especial per a mi i crec que també ho és per a la nostra Universitat. Tot i que aquest acte feia temps que estava previst, les circumstàncies han fet que se celebri en un moment excepcional per a tots, atès que el dissabte passat van prendre possessió els consellers del nou govern de la Generalitat de Catalunya i el primer president del govern espanyol sorgit d'una moció de censura. És indubtable que les universitats hem estat sempre presents en els grans esdeveniments i en les situacions crítiques del país; hem contribuït decisivament, i ho seguirem fent, al canvi social i al desenvolupament econòmic que hem experimentat aquestes últimes dècades, a l'enfortiment de la democràcia i al foment de l'estudi, la reflexió, el debat i el diàleg com a eines per al progrés i la resolució dels conflictes. L'acte d'avui és, sobretot, una ocasió per refermar que en aquests moments difícils no podem ni volem ser només espectadors: hem d'estar al servei de la nostra societat, i desitgem fer-ho.

El que ha succeït aquests darrers mesos a Catalunya és una mostra evident del fracàs de la política. Hem vist imatges lamentables, impròpies del nostre país i que no s'haurien d'haver produït mai. Hem sentit tota mena de discursos que, lluny d'ajudar a trobar solucions, no han fet més que incrementar la tensió. I tot això ens fa mal com a comunitat, perjudica les nostres institucions, afecta les relacions de la

ciutadania i posa en perill la cohesió social, aquest bé tan preuat del qual ens hauríem de sentir orgullosos. Catalunya ha estat sempre una terra d'acollida, sempre hem sabut ser «un sol poble». No hauríem d'exposar-nos a perdre aquest tresor. Per la greu situació política que vivim, creiem que les universitats no ens podem desentendre del que està passant: la Universitat de Barcelona no se'n vol desentendre. Com a actors socials de primer ordre, no podem mirar cap a una altra banda. Això vol dir, també, denunciar qualsevol actuació que obstaculitzi i posi en risc allò que és bàsic per a la convivència: la llibertat, la democràcia i la defensa dels drets fonamentals. Ens trobem davant d'un conflicte de naturalesa política, i la solució requereix i requerirà diàleg. Tenim molt clar que, com a institució universitària fonamentada en el lliure contrast de les idees, hem de contribuir a fomentar-lo.

Sovint diem que una de les funcions de la universitat és justament posar els nostres principis i coneixements al servei de la societat i les seves necessitats. Doncs ara, més que mai, entenem que ens toca fer-ho. I ho fem i ho farem, com ja és públic i notori de portes enfora, impulsant infatigablement el diàleg i la negociació entre els actors del conflicte. Però també ens cal fer-ho, i ho farem, de portes endins. Cal que mostrem al país que justament des de la diferència de parers, des de la diferència de maneres d'entendre el que està succeint i des de la diversitat de propostes, sabem dialogar, sabem enraonar entre nosaltres, respectant-nos i arribant a acords.

I per il·lustrar la idea que vull transmetre no necessito anar gaire lluny. Puc posar com a exemple l'equip de govern mateix d'aquesta Universitat. L'actual equip rectoral és plural, com ho són el conjunt de la UB i el conjunt de la societat. I això, lluny de ser un problema, ens enriqueix, ens exigeix dialogar, escoltar-nos, compartir idees, entendre les raons dels que no pensen igual que nosaltres i posar-nos d'acord en l'essencial: el respecte envers les opinions dels altres i la riquesa de la diversitat. La discrepància ens obliga a buscar consensos, i l'única manera de fer-ho és per mitjà de la paraula.

En els darrers mesos hem vist com la comunitat universitària s'ha expressat a través de diferents manifestos i declaracions. Això sempre és bo, però hem de tenir present que no és la universitat la que ha de trobar la sortida política a la situació que vivim. Són els nostres governs els qui han estat escollits per fer-ho i els qui tenen a les seves mans les eines adequades per arribar a acords.

Jo i tot el meu equip vam ser escollits perquè teníem un projecte per a la Universitat de Barcelona, i això és el que ens manté units, la nostra raó de ser com a equip. Aquesta iniciativa, que va ser proposada per la doctora Maite Vilalta (primera vicerectora d'Igualtat i Acció Social), és una manifestació de la nostra autonomia institucional i de la implicació intensiva amb la societat, entesa no com una entitat abstracta, sinó com l'àmbit públic on també nosaltres tenim responsabilitat.

Pensem que demanar que la universitat s'endinsi en el terreny de la tàctica política no ajudaria a solucionar el conflicte. Ara bé, això no vol dir que defensem que la universitat s'estigui de braços plegats; al contrari, hem de fer el que la societat a la qual hem de rendir comptes espera de nosaltres. Volem posar el coneixement al seu servei, ara més que mai ens correspon fer-ho. I és justament per aquest motiu que jo mateix i tot l'equip de govern ens hem sentit interpel·lats durant els últims mesos per la gravetat de la situació. Com bé sabeu, n'hem parlat molt al si dels diferents òrgans de govern i hem debatut sovint sobre quin és el paper que pertoca a la universitat en una situació com l'actual, més enllà de les opinions personals de cadascun de nosaltres. Aquest debat l'hem compartit amb la resta d'universitats catalanes.

A tots els que heu participat en aquests debats us vull agrair la lleialtat i el respecte que heu demostrat en tot moment per la institució, sobretot quan la tensió ha estat elevada i les posicions, molt crispades. Com a resultat de l'intercanvi d'idees que hem mantingut entre nosaltres, s'han emprès algunes actuacions amb un elevat grau de consens, de les quals voldria recordar les més destacades:

- Hem condemnat sense embuts l'intolerable ús de la violència per resoldre aquest i qualsevol conflicte i ens hem solidaritzat amb les persones que van resultar ferides el dia 1 d'octubre pels cossos i forces policials de l'Estat.
- Hem participat en iniciatives encaminades a impulsar el diàleg i la mediació entre Catalunya i Espanya, com ara la promoguda pel Col·legi d'Advocats de Barcelona.
- Hem fet públic el compromís total i sense matisos de la Universitat de Barcelona amb l'autogovern i les institucions de Catalunya i la nostra aposta pel valor suprem de la democràcia.

Però des de l'equip de govern continuàvem pensant que podíem fer més. I que havíem de fer més. Creiem que ha arribat el moment de dur a terme allò que millor sabem fer: posar tot el coneixement disponible al servei de la societat per ajudar a resoldre el conflicte. Farem justament allò que és l'essència de la universitat, perquè, més enllà de la docència, la recerca i la transferència, volem assumir amb responsabilitat els objectius que tenim encomanats com a institució pública: la creació i difusió del coneixement, la formació de futurs professionals que sàpiguin estar al servei dels reptes del món que ens ha tocat viure, i el desenvolupament d'un esperit crític envers allò que ens envolta. Tot això, en connexió amb el nostre entorn immediat a través del compromís social, la cultura i valors com la igualtat i la solidaritat. D'acord amb aquesta visió, hem volgut crear i oferir un espai de debat i de diàleg amb la participació de la comunitat universitària, però obert al conjunt de la ciutadania, sobre aquells aspectes que poden ser clau per resoldre el conflicte entre Catalunya i Espanya: històrics, legals, econòmics, socials, comunicatius, d'identitat, etc. I aquesta idea és la que s'ha concretat en el cicle de debats que ara inaugurarem: volem donar veu a l'acadèmia i ho volem fer obrint les portes de la nostra Universitat, aquí al Paraninfo.

Avui, per iniciar aquest cicle, tenim el privilegi d'assistir a la ponència del professor Daniel Innerarity, que ens ajudarà a trobar respostes a la pregunta que ens hem formulat en els darrers mesos: quin és el paper de la universitat en una situació com la que vivim? Ell ha escrit i reflexionat molt sobre la relació entre coneixement, realitat, complexitat i veritat. La seva conferència ens aporta elements de reflexió i debat que ens orientaran per guiar futures accions.

El cicle constarà de sis sessions, cadascuna de les quals tractarà d'un tema a partir d'una conferència marc i una taula rodona, i tot això quedarà recollit en una sèrie de llibres. Vull agrair la seva col·laboració a les persones, totes elles expertes en els diferents àmbits, que hi participaran: Eliseo Aja, Joaquim Albareda, Sonia Andolz, Xavier Arbós, Igone Azpiroz, Astrid Barrio, Antoni Bayona, Josep Vicent Boira, Albert Branchadell, Teresa Cabré, Albert Carreras, Jordi Casassas, Antoni Castells, Antón Costas, Pilar Gargallo, Xavier Gil, Carme Junyent, Sandra León, Joan Mateo, Lluís Orriols, Juli Palou, Xavier Pons, Joan Queralt, Josep Maria Reniu, Jesús Ruiz-Huerta, Ismael Saz, Montse Sendra, Belén Tascón, Antoni Tort, Josep Maria Vallès, Jaume Ventura, Francesc Xavier Vila i Joan Vintró.

Estem molt orgullosos de poder comptar amb la seva participació en aquest cicle de Debats UB. Fa quaranta anys, aquesta societat va donar un exemple al món de com es podia transitar d'un règim autoritari a una democràcia plena. Ara hem de demostrar que podem abordar l'actual situació amb maduresa, dins del marc d'aquesta democràcia. La universitat té raó de ser quan s'inscriu dins d'una societat, quan s'inscriu en la projecció que aquesta societat pot tenir. Les nostres universitats, amb tots els seus experts i estudiosos, i com un agent més de la societat, volen col·laborar-hi i alhora reclamar als representants polítics que recuperin la capacitat de diàleg i de negociació, tan necessària en aquests moments.

Pel que fa a la Universitat de Barcelona, no només volem liderar els rànquings internacionals com a primera universitat de l'Estat,

sinó que també volem implicar-nos en la societat amb la mateixa intensitat en la mesura que ens ho permetin les nostres capacitats i la nostra autonomia. Estem i estarem al servei de la societat, brindant-li totes les eines que només aquest espai de coneixement, de recerca i de reflexió pot donar.

JOAN ELIAS

Rector de la Universitat de Barcelona

Pròleg

L'inici del curs 2017-2018 es va veure fortament alterat per la situació política que es va viure a Catalunya durant la tardor de 2017. Els fets que s'anaven succeint (l'entrada de la guàrdia civil a la Conselleria d'Economia i Hisenda el 20 de setembre, la celebració del referèndum l'1 d'octubre, l'aturada de país del 3 d'octubre, el discurs del rei aquell mateix dia, les sessions del Parlament de Catalunya del 10 i el 27 d'octubre en què es declarava unilateralment la independència, l'aplicació de l'article 155, etc.) van provocar un profund debat en el si de la nostra comunitat. Ens demanàvem quin era el nostre paper en el conflicte, què s'esperava que fes una institució tan important per al país com és la Universitat de Barcelona.

No vam deixar mai d'expressar la nostra opinió i la nostra posició respecte al que anava passant, i ho vam fer buscant sempre, des de l'equip rectoral, el consens més elevat possible. Els nostres comunicats, fets públics a través de les xarxes, van ser signats conjuntament pel rector, pels degans i pel Consell Social. I el principal objectiu, en tots, era deixar ben clara la nostra defensa del valor de la paraula, la raó i l'esperit crític com a eines per a la resolució del conflicte.

L'equip de govern de la Universitat de Barcelona és plural, com ho és la institució en general, el seu Consell de Govern, el seu Claustre. Creiem que aquesta pluralitat, lluny de ser un problema, ens enforteix, ens aboca a debatre i a enraonar entre nosaltres, a buscar consensos sobre el que cal fer, respectant les diferents maneres d'entendre

la situació. I això és, precisament, el que vam convenir que podíem compartir amb el conjunt del país. No volíem mirar cap a una altra banda, volíem i havíem d'estar presents, fent costat a la gent, a la societat a la qual ens devem.

El país està passant per moments difícils i no hem volgut defugir la gran responsabilitat que tenim. Per aquest motiu, vam decidir fer explícit el nostre compromís oferint a la ciutadania el que considerem el bé més preuat: el coneixement, la capacitat de transmetre'l i de compartir-lo. Fou amb aquest propòsit que es va decidir organitzar un cicle de debats que ens permetés posar en comú les nostres reflexions sobre els aspectes que han determinat i determinen la relació entre Catalunya i Espanya, per tal de demostrar que és possible el diàleg i que, fins i tot des de posicions molt allunyades, es poden trobar consensos, vies de sortida compartides i negociades.

El cicle Debats UB va començar el 5 de juny de 2018 al Paraninfo de l'Edifici Històric. Van donar el tret de sortida el nostre rector, el doctor Joan Elias, i el president de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles, el doctor Roberto Fernández. Va pronunciar la conferència inaugural el doctor Daniel Innerarity, de la Universitat del País Basc, que va parlar del compromís del pensament amb la política en les societats plurals tot fent una reflexió sobre el conflicte català. L'acte va ser conduït pel periodista Xavier Graset.

Després es van celebrar sis sessions en què es va debatre sobre els temes següents:

1. El 21 de juny, a l'Aula Magna de la Facultat de Geografia i Història, es van abordar els *aspectes històrics* del conflicte en una conferència del professor Jordi Casassas (UB) i la posterior taula rodona amb els professors Joaquim Albareda (Universitat Pompeu Fabra, UPF), Xavier Gil (UB) i Ismael Saz (Universitat de València, UdV), conduïts pel periodista José Martí Gómez (*El País*).

2. El 20 de setembre, a l'Aula Magna de l'Edifici Històric, es va debatre sobre els *aspectes econòmics i financers* en una conferència pronunciada pel professor Antoni Castells (UB) i la posterior taula rodona amb els professors Josep Vicent Boira (UdV), Albert Carreras (UPF), Jesús Ruiz-Huerta (Universitat Rey Juan Carlos de Madrid) i Jaume Ventura (UPF), conduïts per la periodista Marisa Anglés (*Expansión*).
3. El 18 d'octubre, a l'Aula Magna de l'Edifici Històric, es va parlar de *la Constitució i l'organització territorial* en una conferència pronunciada per Antoni Bayona (que va ser lletrat major del Parlament de Catalunya) i la posterior taula rodona amb els professors de la UB Eliseo Aja, Xavier Arbós, Xavier Pons i Joan Vintró.
4. El 22 de novembre, a l'Aula Magna de l'Edifici Històric, es va debatre sobre *llengua i identitat* en una conferència de la professora Carme Junyent (UB) i la posterior taula rodona amb els professors Albert Branchadell i Teresa Cabré (Universitat Autònoma de Barcelona, UAB), i Francesc Xavier Vila (UB), conduïts pel periodista Magí Camps (*La Vanguardia*).
5. El 13 de desembre, a l'Aula Ramón y Cajal de l'Edifici Històric, es va parlar sobre el *model d'escola catalana* en una conferència del professor Joan Mateo (UB) i la posterior taula rodona amb els professors Igone Azpiroz (Institut Lizardi de Zarautz), Juli Palou (UB) i Antoni Tort (Universitat de Vic), i les senyores Pilar Gargallo (presidenta de la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya) i Belén Tascón (presidenta de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya), conduïts per la periodista Maria Jesús Ibáñez (*El Periódico*).
6. El 17 de gener, a l'Aula Magna de l'Edifici Històric, per cloure la primera fase del cicle, es va tractar de *la política com l'espai de resolució dels conflictes* en la conferència del professor Josep

Maria Vallès (UAB) i la posterior taula rodona amb els professors Lluís Orriols (Universitat Carlos III de Madrid), Josep Maria Reniu (UB), Sonia Andolz (UB) i Astrid Barrio (UdV), conduïts per la periodista Maite Gutiérrez (*La Vanguardia*).

Aquests han estat, doncs, els temes tractats i els seus ponents. La publicació que teniu a les mans conté els textos corresponents a la sessió inaugural i les dues primeres sessions. Un segon volum, que es publicarà més endavant, en contindrà la resta. I és evident que encara ens queden moltes altres qüestions per discutir (el paper dels mitjans, el dels moviments socials, els problemes de convivència i de cohesió social, la mirada internacional al conflicte, els aspectes penals del conflicte, etc.). És per això que a l'octubre de 2019 s'inicia una segona fase del cicle, i qui sap si en caldrà encara una tercera o fins i tot una quarta. Si és així, ho farem.

Voldria acabar aquest escrit donant les gràcies a totes les persones que han treballat per fer possible el cicle Debats UB: als membres del comitè organitzador, al personal dels diferents vicerectorats implicats, al personal de Comunicació, de Protocol i d'Edicions de la UB. I dono les gràcies també al públic que ha assistit als Debats: la seva presència i participació ens han demostrat que el país té necessitat d'informació, de coneixement i de reflexió. Ens mantindrem sempre al seu servei.

MAITE VILALTA
Vicerectora d'Igualtat i Acció Social
de la Universitat de Barcelona

SESSIÓ INAUGURAL

Cataluña en la España del siglo XXI

ROBERTO FERNÁNDEZ

Universitat de Lleida

Resulta una excelente iniciativa mantener la tradición que hace de la universidad una zona franca para el diálogo y, por tanto, para el contraste pacífico de las ideas. Un diálogo que no solo significa conocer las opiniones y posicionamientos del otro con quien se conversa, sino también tratar de comprender sus argumentos y estar dispuesto a variar los propios si fuera el caso de que la razón lo propiciase.

Por eso, quiero felicitar a mi amigo, el rector Joan Elias, por el gran acierto de organizar estas jornadas en estos momentos de gran dificultad política y social. Unas jornadas de reflexión y diálogo que, desde el siglo XIX, han sido una sana tradición en las relaciones entre los intelectuales hispánicos. Una tradición que resulta especialmente conveniente para los catalanes en estos últimos tiempos, en los que sufrimos la grave carencia cívica de no hablar entre nosotros escuchando con empatía los argumentos ajenos.

En efecto, como bien ha demostrado Albert Balcells en su libro *Cataluña ante España* (Milenio, 2011), a lo largo de nuestra historia común como españoles no es la primera vez que ha habido dificultades sobre el futuro de las relaciones entre una parte de los catalanes y la idea-proyecto de España, ni tampoco ha sido la primera vez que en tales circunstancias se ha intentado que el diálogo comenza-